

סוף זמן קרי"ש

עש"ק וילך
9:13

עש"ק האזינו 9:16

מאן דלא קרי קרי"ש בענתה
בגדיי הוא כל ההוא יומא
ההוא בליל סוף.

בי"ה

מבני עינינו התאחדותנו

י"ל ע"י: התאחדות אברכים דקהל ימב לב דסאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

שיעור השבוע

חברת יסודי התורה
פרשת וילך
מס ביצה ל: עד לב.
פרשת האזינו
מס ביצה לא: עד לב.

תנ"א 10 מן ליעם רב"י נחוראי
ואו רבא אבא לטבתין אן ארבע תשיבין
מרבין רבינו שליט"א בסיוט סם קידושין

ד' תשרי תשס"ט

וילך - שבת שובה

שנה י"א גליון ב' (תל"ט)

נסתמו ממנו מעינות החכמה

בן מאה ועשרים שנים אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא וגו', ופרשי' היום מלאו ימי ושנותי לצאת ולבא ברי"ת י"ל עפ"ד הפנים יפות דאמרי' בפ"ק דברכות, איכא סביי בבב למען ירבו ימיכם על האדמה כתוב, אבל כיון שאמר לו הש"ת לא תעבור את הירדן הזה ע"כ אמר היום מלאו ימי ושנותי עכ"ל. ויש להוסיף על דבריו הדגה בגמ' שם אמרי' כיון שחזו דמקדמי ומחשיב לבי כנישתא אמר היינו דאהנו לחו ע"ש, וי"ל בזה דהיינו אמר הכתוב אורך ימים בימינו, דעי' התורה יש אורך ימים ואפי' בחו"ל משום המקדמי ומחשיב לבי כנישתא. ולפי' י"ל דה"נ אלו ה"י משה יכל עוד ללמוד תורה ה"י מאריך ימים אע"ג שלא הכניס לא"י אבל כיון שלא ה"י יכל עוד לצאת ולבא ברי"ת ונסתמו ממנו מעינות החכמה משרה מלאו ימיו, חשיה בן מאה ועשרים שנה אנכי היום שמלאו היום ימיו, ואמר עוד דמשרה נמלאו ימיו משום שלא אוכל עוד לצאת ולבא ברי"ת.

הקב"ה מעניש דרך חבה

והסתרתו פני מהם. זהו דרך חבה, כאדם שחטא לו בנו ואמר לרבו להלקותו הוא אינו יכול לראות בצרת בנו שרחמי עליו, ומסתיר פניו שלא יראה בהכאת בנו.

סיבה להסתרת פנים

ומצאוהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה. הנה בשני תיבות אלו, ביום ההוא, חתם כל הענין כי מינע בהם הן הדינים הקורניים, הן הדינים המצורחים, כי קודם שמצאוהו רעות רבות וצרות פשיטא שלא היה נתון אל לבו מעצמו לשוב אל ה', אלא אפילו אחר שמצאוהו הרעות ההם מכל מקום אינו מתוודע כי אם ביום ההוא שהצרות צרות על שכמו, אבל לא ביום המזרחת כי מיד למחרתו כעבור סופה וסערת ה' חימה או תיכף יחזור לטורו. לפיכך ואנכי הסתר אסתיר פני גם ביום ההוא אפילו ביום שמתוודה אסתיר פני, ויותר מהמה ממה שהסתרתו פני לשעבר כי אם בכפלים פי שנים הסתר אסתיר פני כי ראה הצרות צרות באמתחתו ואף על פי כן אין לבו שלם עם ה', כי ידע ה' שהיום יאמר בהכנעה, כנוב דעת עליונה למחור יחזור לטורו.

תורה ומצות מתוך שמחה

וענתה השירה זאת לפניו כי לא תשכח מפי זרעו הכוונה עפ"מ"ש להמליץ במאחז"ל (ר"פ דביצה) הרצה שתקיימו נכסיו יטע בהם אדר התורה הקפידה בעשיית המצות לקיים בשמחה ובחזרה כמאז"כ תחת אשר לא עבדת את ה"א בשמחה כי האדם אשר שש ושחמ בעברותו ית"ש זה יפעל כי גם בניו אחרייו יהיו. ועובדי אלוקים ושוברי מצותיו לא כן אם האב מקיים את המצות בלא חיות ובלא רוח רק כמצות אנשים מלומדה, וכדבר שבחובה וכעול וכממש בעיניו או בטח יעזבו בניו תורת ה' ובמצותיו מאנו ללכת כ"פ "נחלתי עדותיך לעולם" רק אן אנחיל העדות לעולם אחרי אם העדות ששן לבי המה, והנה החרות אור היא סמל השמחה והששון ואמרו "הרצה יתקיימו נכסיו" כלומר אם יתפוזר אדם כי נכסיו המה המצות אשר המה נכסים אמתיים של אדם יתקיימו גם לדורות או העצה שיעט בקיום המצות "אדר" שיעשה אותם בשמחה ואו גם בניו אחרייו ילכו בתורת ה' חשאי"כ ויענתה השירה הזאת לפניו לעד" אם התורה אצלו "כשיר" שעוסק בתורה ומצות בשמחה וטוב לבב או לא תשכח מפי זרעו

קיום תרי"ג מצות

ועתה כתבו לכם, כי ידוע דמצות תשובה הוא אחד מתרי"ג מצות, וזה עתה פירוש עם תעשו תשובה הרמז בתי' ועתה, אוי כתבו לכם את השירה הזאת ר"ל תיכלו לקיים את כל התרי"ג מצות הכתובים בספר התורה הזה בשלמות, כי אם לא יחסר לכם מצוה אחת.

דברי משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל.

ונראה לפרש עפ"י דברי הרד"ק הר"ר שמעלקא מניקלשבורג זל"ה"ה על הפסוק (תהלים ל"ד) לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם וגו', דמרחק בני"א הוא שבשעה ששומעין דברי מוסר מחכם הורש מתערר לבם לעשות תשובה, אך כשיוצאין מביהמ"ד והולכין לבתייהם נשכח מהם כל הענין וחוזרין להרגילן, לזה מזהיר הפסוק ואומר לכו בנים פי' גם כשתלכו מאתי או שמעו לי מה שיראת ה' אלמדכם, ולא תחזרו למעשיכם הרעים שאתם רגילים בה עד עכשיו, וז"ל. ובוה פי' ק"ו זל"ה"ה הייטב לב מה דאיתא במדר"ב פ' תבוא (ס"י ה') שא"ל הקב"ה למשה אתה אמר אעברה נא וגו' ואמרת סלח נא וגו', אם יש כאן אעברה נא אין כאן סלח נא וכו', והנה מר"ח אל"ל עד אחר הור"י יש ג"א יום שהם ימי תשובה, ואם אחר ימים אלו אומרים שכבר עברו ג"א יום יום יתשובה וחוזרים למעשיהם הראשונים או אין כאן סלח נא, וד"פ אם אעברה ג"א שאומרים כבר עברו הנ"א יום או אין כאן סלח נא, אתי' והנה מרע"ה כשאמר להם דברי תוכחה ה"י אומר להם דברים הנוקבים ויורדים לחזר בטן שהשאינו בהם רשם שגם אחרי שהלכו ממנו ה"י רשומן ניכר, ונחשב כאילו גם או עדיין הוא עומד ומדבר אליהם, ועי"ז היו תמיד היהודי תשובה והשיבו מעשיהם. ו"ש הפסוק וילך משה דגם כשהלך מרע"ה מהם לביתו ה"י ג"כ וידבר את הדברים האלה

משה רבינו השפיע יראת שמים

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל. ודקדוק המפרשים הליכה זו למה, כי לא פורש בפסוק להיכן הלך ומדוע הלך, ובפרט לפי מה שכתב רש"י לא אוכל עוד לצאת ולבא בדברי תורה שנסתמו ממנו מעינות החכמה, אם כן יפלא ביותר מה היתה תכלית הליכתו אל בני ישראל. ויבאר על פי מה שכתב בתולדות יעקב יוסף (פ' קדושים) על דרשת חז"ל (ברכות זג) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה (דברים י"ב), אטו יראת שמים מילתא וזוטרטא היא, אין לגבי משה מילתא וזוטרטא היא. ותמורה המפרשים דאם לגבי משה רבינו היתה היראה מילתא וזוטרטא, אכתי לכל ישראל לאו מילתא וזוטרטא היא. אך הכוונה לגבי משה היינו אותו הדוד שהיו לגבי משה רבינו, אצלם היתה היראה מילתא וזוטרטא, כי משה רבינו השפיע יראת שמים לכל סביביו, וכל אותו הדוד שהיו אצלו בניקל היה להם לאחוז ביראת ה' כל הימים, עכ"ל. ומעתה יש לומר כי כשראה משה רבינו באותו היום שנסתמו ממנו מעינות החכמה ושוב לא יוכל לצאת ולבא בדברי תורה ללמוד וללמד את בני ישראל כדרכו בקדש בכל ימי חייו, על כן אמר בנפשו ללכת לכל ישראל כדי להשפיע עליהם יראת שמים, ועל זה נאמר וילך משה, היינו שהלך אל בני ישראל בהליכה בעלמא, כי בזה עצמו שיהיו אתו עמו במחיצתו ויראו את אור פני משה יושפע עליהם יראת שמים.

ברך משה

אוצר הגנוז

שבת תשובה

שבת זו נקראת שבת תשובה, ויש בה ג' עניני תשובה, א' שבת היא לעולם בחי' תשובה, עדימ לבן המלך שנתרחק מאביו מסיתת וסר כל ידיעה והערכה בכבוד המלך, וקרבנו המלך והכניסו לחזרון, ובראותו גדל כבוד המלך ותפארתו בוכה הוא ומתחרט מאד על שנתרחק ממנו כל הזמן, וכמ"כ היא בחי' שבת, ב' שבת נותנים לאדם נשמה יתירה, והנשמה מאירה לו את הדעת ועי"ז עושה תשובה ומתחרט על מעשיו בכל השבוע, ג' בכל שבת ישנה הארת הדעת ע"י שמשות רבינו ואלין נשמתין מתפשטין בעולם ומאירים את נשמת בני' והדעת מתגדל ובשבת תשובה שיש עוד הארת הדעת מקדושת עשיית אין כל ספק שהדעת מתגדל עוד יותר בודאי והו בחי' תשובה. (כ' הרמ"מ)

שבת זו נק' שבת תשובה, ע"פ המובא מהארז"ל שכל יום מעשרת ימי התשובה מתקן את יומא, היינו שיום א' מעשיית מתקן מעשיו שבכל יום א' מימות השנה, וכן הלאה וא"כ השבת מתקן את כל שבתות השנה, והנה ענינו של שבת הוא וקראת לשבת עונג ר"ל שכל העונג שלך יהיה רק משבת ולא מענינים חומריים, ואם לא ה"י בבחי' זו בכל שבתות השנה צריך לתקן זאת בשבת זו כמ"ש צריך לשוב בשבת זו, כמ"ש צריך לשוב בשבת זו על כל השבתות שלא קבל בשמחה ועונג כראוי וככוון. (הס"ק מסולנים)

אפילו אם אין שומרים רק שעה אחת בשבת כל כך גדול כוחו של שבת שבשעה אחת של שבת כלול הרבה שבתים, ובוה מיושב מה שיש סתירה בדברי תכמני ז"ל שבמקום אחד אמרו אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין ובמקום אחר אמרו שבת אחת, רק באמת אין זה סתירה שלהגאולה יש צורך שמירת שתי שבתות כמו שאיתא על זה טעמים רק אין צריכין בכל מקום לפרש שתי שבתות מפני שבשבת אחת כלול הרבה שבתות כל שכן שתי שבתות ובפרט שבת שבתך עשרת ימי תשובה הוא גדול מאוד כמו שאית' בספרים שבכל יום מהו' ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים צריכין לתקן כל הימים של כל השנה נמצא בשבת זו צריכין לתקן כל השבתות של כל השנה וכלול בשבת זה כל השבתות שעברו ושעתידין להיות, ובכל שבת יש התעוררות הגאולה שהי על ידי שבת אחת יכול להיות הגאולה אם שומרין כהלכתן ונוכח לשמירת שבת כהלכתו ולשנת גאולה וישועה בקדושה ובטהרה ולהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן. (תידוש תורה מריב"ח י"ז האזינו)

אפשר לתת טעם מה נקרא שבת זו שבת תשובה, כי מסוגלת השבת לזכות את ישראל בתשובה עילאה, כדאיתא במדרש ששאל אדם הראשון את קין מה נעשה בדיןך א"ל עשית תשובה ונתפשרתי, אמר כך גדול כחה של תשובה התחיל לומר מזמור שיד ליום השבת, כי קין עשה רק תשובה מיראה והשב מיראה זדונות נעשים לו כשגגות ול"א ונתפשרתי אבל השבת יש לה חכ כפחה כמאמר חז"ל כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלזין לו ואיתא בטורי' זהב ריש הלכות שבת שיש לו חלוקי כפחה וכו' מימ בצירוף שמירת שבת מעיל לכפר והנה זה השבת הראשון אחד שקבלו על עצמנו מסירת נפש בראש השנה בודאי זה יועיל שתשובתו תקובל לפני הבורא ב"ה לכך שפיר נקראת שבת שובה ודייקא נקבע ענין זה על שבת זו שהיא אחר ראש השנה שקבלו מסירת נפש על עצמנו כ"ל ובודאי מסוגל שבת זו לתשובה עילאה ולהכין עצמנו בתשובה ליום הכפורים הבעל"ט.

(ברך משה)

מנחם יודים

היקולא דידיקיא

הרה"ק ר' אלעזר ניסן מדראהביטש זצ"ל
חי תשרי שנת תרט"ו לפ"ק

בשנת תקמ"ו או תקמ"ז בחודש תמוז ילד ילד למרן בעל ישמח משה בן יתן לו, וקרא שמו בישראל אלעזר ניסן, הוא בני יחידו, הגאון הקדוש המפורסם לאיש מופת מו"ה אלעזר ניסן זצ"ל אבדק"ק סיגוט [ועוד היום נמצא מכתב קודש ומת"י אביו הקדוש שכתב לאקרו"ש דק' סיגוט מרבה לספר ולהלל את בנו הגאון ולהפליא בשבחיו כעל אחד מהראשונים בחריפותו ובקיאיותו וצדקתו וקדושתו] אח"כ נתקבל לאבד"ק דרהביטש ושם מו"ח [בנים הולדו ראה בחלום ענין גדול, וגם דברי הגמ' ביצה ט"ז ע"ב מעשה ברי' אלעזר שהי' יושב ודורש כל היום כלו, ועל הדבר הזה נקרא אלעזר, ושם ניסן ע"ש חותנו הרב, ואך אתפלא כי שם בשי"ס הוא אלעזר ביי"ד והוא נקרא בשם אלעזר ואך כפי סדר יחסו הי' לו אב זקן וקדוש נקרא מו"ה אלעזר זצ"ל הוא הי' קדוש מרחם אמו פ"א בהיותו עבר קטן שלחו אביו זצ"ל לקנות דבר מה והלך בשמחה רב ורקד בכל הדרך מגודל שפנתו כי זכה לקיים כיבוד אב, וכאשר למד בחדרו רק חומש ותהלים דקדק בלימודו בפסוק זכור ה' לבני אדם את יום ירושלים וגו' שתיבת יום מיותר לכאורה, ופי' על פי שאמר וישלח ישראל למי' אעברה נא בארץ וכתבי וימאן אדום נתן את ישראל עבור גבולו ויט ישראל מעליו, וא"כ אם הי' מניח אדום לעבור ישראל דרך ארצם הי' ממחרת לבוא לא"י ולא הי' באים ללך הדרב, ואשר לא הי' עיני עיכובם במדבר וע"י עכבו הדרך יותר, וזשי"ה זכור ה' וגו' את יום ירושלים אותו יום שעכבו ישראל על דם, כן פי' בערוזיניק.

בית היותו כבן שמונה שנים, בלילה הראשונה של חג הסוכות, אביו וגם גיסו הגאון קדוש ה' אור עולם מו"ה ארי' ליבשי לפישיטי אב"ד ווישיניצא אשר הי' בית ההוא סמוך על שוחן חותנו מר זקניו ישבו בהסוכה אצל השלחן, והילד שעשועים הני"ל התנמנם מעט על השלחן כדרך הילדים, וכאשר הקיץ מתנומתו ופתח את עיניו ראה על האדרת שהי' תלוי בסוכה לנוי סוכה שהי' כתוב באותיות גדולות מוזהבות מעין של אש תיבות אשר אברהם, ותיכף שאל מי כתב כאן תיבות מן אברהם, וניסו הרה"ק הני"ל שאלו אי' כתב מן אברהם והשיבו הכי לא תראה את אשר כתב כאן והראה לו באצבע התיבות הני"ל ואביו הקדוש הי' יושב דומם.

בבית היותו כבן תשע שנים חלה חולי גדול והי' מסוכן מעט מאוד, ובעת מובן גדול צערו של אביו הקדוש בראותו הבן יקר לו ויחיד הוא, לאביו ולאמו אין להם כי אם עוד בת אחת [וכאשר שמענו שהתנצל לפני מורו הרב הקדוש מלבולין שאין לו כי אם בן ובת והשיבו לו טוב מעט בכוונה] אשר הוא הסכנה עצמה כיכ בודאי שפך לבו אל ה' לעורר חרמים עליו, ובראותו ח"ו סכנת מות מרחפת ע"פ הנער לקח שני אנשים כשרים ושלח לליוענסק על הציון של רבינו הקדוש הנועם אלימלך ושאלו להשלוחים כאשר תבואו לחצר בית החיים תאמרו אשר אנטנו מנדרים פרוטה לצדקה בעד הנשמה אשר תלך ותגיד לנשמת הרוב ר' אלימלך כי באנו על הציון שלו להתפלל לה', ואז ירוצו כל הנשמות הנמצאות שם בעת ההוא להגיד ולהודיע להרב הקדוש [כי בכל עת שורה נפשו ש"י על קברו כידוע] בעולם האמת דבר יקר הוא אצל נשמת המתים אשר יכולים להשתכר פרוטה שנותנים לתועלת נשמתם, ע"כ כל אחד ירצה להקדים למען יזכה הוא במצות הפרוטה, ואח"כ תלכו על קברו להתפלל בעד בנו וגם תשיגוהו במכוון על המורה שעות באיזה שעה שתהיה שמה, כח אמר להם וכן עשו, ופתאום הקיץ בנו הילד אשר הוא שוכב על ערשו כמותעלף בחדר הסמוך לחדרו שקורין זייטן שטיבל וקרא אבי אבי, וכאשר בא אליו אמר לו מעתה אקים מחליי בעזרי"ת ואהי' מעתה בבריאות השלימות, ושאלו מאין ידעת זאת בני, והשיבו לו שבו הרגע היה אצלי איש יהודי וביקר תוראו ותמונתו כתמונת הקדוש ז"ל וזכר אותי והבטיח לי שאהיה מעתה בריא אולם, ותיכף הביט אביו הקדוש על המורה שעות, ואח"כ כאשר באו השלוחים אל ביתו ראה שהי' במכוון אותו שעה שהיו על הציון.

ויגדל האיש הלוך וגדול ונתקבל לאב"ד בעיר סיגוט ובעת נשעו ללכת על כסא הרבנות נסע אותו עמו גם אביו הקדוש זצ"ל והתעשר הרבץ ונתקבצו אלפים מישראל שנסעו אותו ללוחו ואשר באו לקראתו, כאשר זקנים יספרו לנו לא היה קיבוץ כזה מעולם ובכל מקום בואם לבשו בגדי שבת ויו"ט, והיא סבא קדישא בכה מאוד ע"ז הכבוד אשר ב"י היקרים יטריחו את עצמם כ"כ לכבוד ולנשאו ואך אנוש

מרחפת עליו, לא סרה התכטיין מעלי בעת הלכה על מטתה להנפש מעט, בחשבה אם תסיר התכטיין ואז כאשר יהי מה שיהיה שוב לא יהיה נכון להלבישם. ותקם בעוד לילה בעת יציאת נשמתו הטהורה השמימה ותכטיין על ראשה, וכל הלילה הואו ויום השבת לא אמרה דבר ואף דמע לא תדמע עינה מגודל קדושת שבת, ואכלה סעודת צהרים בחדר האחר כדרכה בכל שבת לא חסרה דבר, ואף גם סעודה שלישית אכלה, ושתתה כוס יין כדרכה בכל שבת, ורק אחר צאת הכוכבים בעת הדליקו הנרות והניחו גופו הקדוש על גבי קרקע, ואז הסירה התכטיים מעלי, וכנסה לחדר שבעלה הקדוש מנחם שם לקסוד ולבכותו ודמעתה על לחי, ופי' פתחה בחכמה וענתה ואמרה עד כה הי' בעלי אומר בכל עיו"כ קודם כל נדר פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך וכן הי' דרכו בקודש לאחר שסיים הדרשה בעיו"כ פיו פתח להוכיח לכל העם שיפייסו כל אחד מה שפנס באותיות התורה הקדושה ואמר הפסוק הני"ל ועתה גם כל ליל עיו"כ ואומר בעיוותו פלגי מים תרד עיני על שבר בת עמי, וזלוג עיני דמעות מאין הפגוה, מי יוכל לשער ולספר נהרו נחלי דמעות שירדו מהמון אנשים ונשים מהקהלה הקדושה והגדולה עיר דרהביטש אשר שמעו קול דברי' הקדושים היומדים חדרי בטן. בערב יו"כ שחרית עת הובילו לקבורה, שמונה קודם הליכתה ללות אבדה בעלה הגה"ק היתה אומרת להמשרתת, זכור אל תשכח כי עיו"כ היום וצריכון להכין סעודה כמו על יו"ט, בי או גי תבשילין ואתה תן עתך כאשר אשה הולכת ללות בעלה גאון קדוש כזה, יעלה על לבך בעת כזאת לבל תשכח מלקיים מאמר חז"ל כל האוכל בשמיני כאלו מתענה עשירי ותשיעי, מזה תוכל לפשוט כי בצדק נוכל לומר עלי אשה חכמת לב. לא ארכו הימים כי בשנה שאחריו ביום ג' דעשיית תרט"ז שהוא בתוך שנה לאחר פטירת בעלה הקדוש בשנת מלאת לה שבעים שנה עלתה נשמתה הטהורה השמימה בגן עדן מנוחתה. (תפלה למשוח)

כדאי להוכיח לדורות, את אשר ידוע לי מפי השמועה אשר פעם אחת אירע בימי כ"ק זקני המחבר (היטב איטב) ז"ייע, בערך לפני ששים שנה, שאחד מנכדיו התחיל בימי נעוריו לעסוק במו"מ, ובערו ימים לא כביר שעלה וצלח, והודיע לזקני המחבר ז"יע, שמעשי ידיו הצליח, ובהזדמנות שהיו עוברים ושבים באו מהתם, מאותו עיר, להכא לוואלאווע, ומסרו לכ"ק זקני ז"יע פ"יש מנכדו, ושאל אותם אם הוא עדיין עשיר, ואח"כ כשנסעו חזרה להתם סיפרו לו לכדו את שאלת זקניו אם הוא עדיין עשיר, ונפחד משאלת זקניו, כי הבין כי לא דבר ריק הוא, ולא עבר זמן רב ובה בעצמו לכ"ק זקני ז"יע לשאלו על מה שהוא מתמה שהיו עדיין עשיר, והשיבו לו זקני ז"יע אספר לך עתה אחת מוקינינו הישמח משה ז"יע, דהנה זקני הגה"ק מרן אלעזר ניסן ז"יע בנו של הישמח שמה ז"יע, הי' לו ירושה מחותנו סכום גדול רענדלך של זהב, והיות דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע, לכן קיימו במלוא המובן וטמנו כרושם בקרקע, ואירע פ"א שהיו צריכים לאיזה סכום גדול, ע"כ רצו ליטול איזה סכום מהטמון בקרקע, ויהיה היום שחפרו ע"י עושי רצונם באותו מקום שהי' טמון, ולא מצאו את האוצר הטמון, חפרו בכל מקום ובפינות הסמוכים וסביב מאותו המקום, ולחנם היתה טרחתם, שלא מצאו אף רושם מאותו האוצר, מובן גדול עגמות נפשם וצערם, שנאב מהם אוצרם, ושלוה שליח מיוחד לאוהבם להוכיח לפני אביהם הישמח משה ז"יע דכל כרושם נאבד, והשיב הישמח משה ז"יע, למה צריכים בניי להון ועושר, אינם צריכים לרכוש, בניי צריכים להרביץ תורה על פני תבל, ולעשות טובות וגמילות חסדים לבני ישראל, ומובן דכך הוה, דרכושה ואוצרם נאבד לעולם.

וככה בדיבורים אלו סיים ג"כ כ"ק זקני ז"יע לנכדו, ושאל אותו הבנת מה שאמרתי לך, ובע"כ הרכין בראשו לענות אמן, והבין שבדאי יתקיים בו ברכתך של אותן הצדיקים, וכן הוה שלא ארכו הימים שנתקיים לך ברכת זו, שתתקן הקערה על פיה והוא התחיל לירד במלכותו והפסיד רכשו עד שהי' מוכרח לעזוב עיר זו ולקבוע בלחשו במדינה אחרת ליטול כתר מלכות על ראשו ולהתנהג בברנות בדרכי אבותיו ז"יע. (הקדמת היטב איטב)

אנוש ואוי לו למי שהעולם מטעין בו, או פיו פתח בחכמה בנו הקדוש ואמר לו אבי הכבוד הזה אשר יטריחו ב"י וישתדלו לעשות לא לך הוא רק לתורתך אשר ידעו כי הנך תלמיד חכם גדול גאון מובהק ומייגע אי"ע בתורת ה' אז נח דעתו ואמר נחמתי בני נחמתי, וענה ואמר פי' הפסוק בתהלים ט"ז לכן שמח לבי ויגל כבודי וכו', והדברים האלו נדפסים בחיבורו הקדוש תפלה למשה על תהלים שם אופן ב' ו' עיי"ש ומובא בספר ייטב לב פ' שמות ד"ה וני"ל בהקדים.

ומסיגוט נתקבל (בשנת ת"ח) לדראהביטש, ודרכו והלוכו בקודש הי' נשגב ועלם מבני'א, לעת זקנתו היה סדר היום שלו עד שעה ב' אחר צלות הי' מלושב בטלית ותפילין של ר"ת, ואח"כ בשעה ג' או ד' אכל סעודתו, ותפלת המנחה שהי' מתפלל גם כן בתפילין של ר"ת בלא טלית, ומעריב הי' מתפלל כשתי שעות אחר צאת הכוכבים, ומחמת כאב עיניו בזקנתו לא הביט בספרים כי אם לפרקים, ונראה שהיה רגיל על לשונו כמה וכמה דפים בשי"ס ובזוהר ועוד כמה ענינים כאלה, שכלו היה חריף ומחודד מאוד מאוד ואמרנו עליו חכמי לבבו שהיה מכריזן אותו שמוחו כמו אחד מן הראשונים, וזכרונו היה גדול ותקיף אשר אין דומה לו, אשר אף קודם הדרשה דרש בבהכ"ס בשבתות דרגלא לא עיין כמעט בשום ספר, ואך לפרקים צווה ליתן לו ספר אחד או שנים והביט כמו חצי שעה מקודם ולא יותר, ועל כל זה היה המושך חדרוש יותר מבי' שעות רצופים, ובכל שבת בסעודה השלישית אמר דברי תורה דברים מתוקים ונפלאים, אשר כ"פ אמר דף אחד מס' זוהר ככתבו וכלשונו ממש אשר זה כביר לא ראו שלקח מספרי הוזהר בידו, וכ"פ יושב כמו ג' או ד' שעות בימי הקיץ אחר הסעודה ולא דבר עם שום אדם וידו על מצחו ופניו הי' כלפיד אש מעמיק במחשבתו בדביקות נפלא, ועוד היום מספרים מקדושתו ותורתו נפלאות, לא נפל דבר מכל אשר דבר בקדשו, הוא אמר ויהי, ונתקיים בו ותגורו אומר ויקם לך.

אהבת ישראל היה תקוע בלבו כ"כ, אשר בגודל ענותותו אמר בפיו הקדוש אשר במדה הזאת בכחו להתפאר שיש לו אהבת ישראל באמת, וכן נכתב על מצבת קבורתו, בשבת שלפני ר"ה בשנת תרי"ד שמונה ימים קודם פטירתו, הלכו איזה תי"ח יראי ה' מסוימים לקבץ נדבות לצורך פדיון הקדוש [כי בכל עת שורה נפשו ש"י על קברו כידוע] שביום אשר הי' נחף בעת הזאת, ובאו על ביתו ובעת ההוא החל החולה אשר חלה, זלוג עיניו דמעות ואמר, מה אעשה אחינו עוסקים במצות פדיון שבויים וכתי' אין אתי להיות להם לעור לזכות במצוה הגדולה הזאת כדרכי, אף גם זאת הוא לא נחה דעתו הקדושה שרבים ינהרו אליו, ואף אם בא אליו הקרובים או הרחוקים שלכם מעל פניו, וסיפר תי"ח אחד איך שפעם אחת נסע אליו הוא ואחותו מרעהו מסיגוט לדראהביטש [על ימים אחרונים דהג הסוכות] וכאשר באו אל ביתו התרעם מאוד על אשר באו ואמר להם הלא נדעו כי אין חפצי בכמו אלה וכ"ו, כי הי' הצנע לכת מאוד בדרכים נשגבים ולא רצה שיתפרסם שמו בעולם לאיש מופת וגם לא כתב בשום פעם חידושי תורה, ונראה כי מלבד הכאב עינים שהי' קשה לו מלאכת הכתיבה היה לו טעמים הכמוסים ע"ז, ואך לו נדפסה תשובה אחת בשו"ת השיב משה ביהו"ד ס"י ב"ן אשר כתב לאביו הגה"ק, והוא מה שהשיב לו לא מצאנו, ובנו זצלה"ה מביאו בספריו הקדושים יי"ט"ל, וייטב פנים, כמה פעמים חידושי תורתו מה שמענו בעצמו מפיו הקדוש, ומהם מה שמענו אומרים בשמו, והמה דברים יקרים וחרפים, ולפעמים כתב מפי אבא מרי הגה"צ מו"ה אלעזר ניסן זצ"ל שמועתי, ולפעמים כתב בשם אבא מארי וכו' מעתה

בליל ש"ק שבת תשובה בשנת תרט"ו, בראותה הרבינית אשר בעלה הקדוש הנהו מסוכן מאוד וסכנת מות

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם, ופירשי למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקלות, לפי ששמעו ישראל מאה קלות חסר שנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. ובעל הטורים כתב אתם נצבים היום, כדרך שנאמר בסני (שמות יז ט) ויתיצבו בתחתית ההר. ויש להבין מה שפייס משה רבינו כאן, וכי בא משה רבינו להקל בעיניהם ענין התוכחה לבל יפחדו מאימת הדין, והלא אמרו חז"ל (בבא קטא ג) כל האומר הקב"ה וותרן ויותר חייו, כי הוא שופט אמת ודיין את כל העולם בדין ומשפט, ובודאי היה בזה איהו כוונה מה שפייס משה רבינו.

ונראה בהקדם מה דאימא במסכת שבת (דף פח) ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יז ט), אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא. וכתב באגרא דכלה (פ יתר) דענין הכפייה מבואר במדרש חז"ל (הובא בתפארת ישראל למתיר פ"ג) שרצה השי"ת שיהיה להם דין אנוסה ולא יוכל לשלחה כל ימיו (בריש בב טט), וזה שאמר (שמות כ ז) כי לעבדו נסו"ת אתכם, לשון אנוס"ה, בא האלהים ברוב מוראו, כדי שיהיה לכם דין אנוסה, עכ"ל.

והנה כ"ק מרן דרו"ז וללה"ה בשו"ת דברי יואל (אה"ע סי קכ"ז) העיר על אמרינו (בפ"ט ו"ט ליבשה) וטוב שנית לקדשה ואל תוסיף לגרשה, והלא מקרא מלא כתיב (שעה"ג א) איה זה ספר כריתות אמכם אשר שחתיה וגו', ומשמע בגמרא (סנהדרין קק) דאף כשחטאו ישראל מכל מקום מולטם אל שכינת הקב"ה וגו' כלבני ישראל, והארץ שם בכמה אריות ממאמרי חז"ל דמשמע לכאן ולכאן, וטרח שם ליישב המדרשות חלוקת דבר הדבור על אופניו, עיי"ש באורך. ובאמת מדברי הפייטן משמע דהיה גירושין, מדאמר וטוב שנית לקדשה, ואלמלא היה גירושין לא היה צורך לקדש שנית. יהיה איך שיהיה כיון שהקב"ה קידש את בני ישראל באונס אף אם גירש אותנו חייב לבקש, ואין אותנו יודע עד מה לכוין בתפלות ובמדינות כראוי וכנכון, ואיך התקבל עבודתו הנעשה באופן פשוט בלי מדיניות ובלי כוונות, ועל כן לקח הקב"ה מאברהם אבינו כל מדרגותיו, והיה בשעת העקידה כאדם פשוט, ובהו הכין ופעל לדורות העתידות מעשה אבות סימן לבנים לקבל התפלות והתקיעות אף בזמן שחאה כדעם באופן פשוט בלי כוונה נכונה, בלי כוונות ובלי מדיניות, כשם שנתקבלה עבודתו בשעת העקידה בכוונה פשוטה בלי שום מדיניות וכוונות עליונות, עכ"ל.

ובדבר זה ר' יונה לאמר גם על מעמד הנחבר קבלת התורה, שכתב א"ו וללה"ה בענין חיים ליישב קושית התוס' (שבת פח. ד"ה כפה) למה כפה הקב"ה את הרע על בני ישראל, הלא כבר אמרו נעשה ונשמע. אך ביאור הענין כי כדי להתגלות הנסיון מה שקבלנו התורה הזאת, על כן בעת ההוא בעמדינו תחת ההר לקח ממנו כל המדיניות אשר השגנו לפני הר סיני, ועל עת ההוא כפה עלינו הר כגיגית, ואף על פי שכבר אמרו נעשה ונשמע כאשר פסקה וזהוהו, לא כל העתים היו שורות, עכ"ל. והענין בזה כי הקב"ה קרא הדורות מראש ידע איך שיהיה מצבם של בני ישראל במשך הדורות שיפלו ח"ו למדרגה פחותה מאד, וידמו בנפשם ידעדות איש פשוט איש המוני אינו חשוב לפני הבורא, ולזה נקבע הקב"ה הר כגיגית, להוריד לדורות הבאים דגם אותו הדור שקבלו התורה היו במדרגה פחותה ובאופן כזה נצטוו על התרי"ג מצות.

והנה כתב א"ו וללה"ה בישמח משה (פ אמה) על הכתוב טוב לכם (שמות יז ט), לכל צרכיכם, והיינו לתועלתכם, עיי"ש. והכי איתא במדרש (תקיר פ"ט סי) יהודה ברבי נחמן פתח (תמל"ט דו) עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה, מאי טעם עלה אלהים בתרועה, ובשעה שישאל נטליך את שופריה ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם, והופך עליהם מרת הדין לרחמים, אימתי בחדש השביעי. וכל זה הוא סגולה מצות תקיעת שופר דאף שינשם גזירות קשות יכולים להפוך כל הקלות לברכה ולהמתקיים לטובה, תעיר ותריע להכרית כל מריע, אולם הני מילי הוא אם יודעים סודות תקיעת שופר וכוונותיה, שירדעים איך להתחיל ולהקטין או זוכים בכח תקיעת שופר לבטל ולהמתקין כל הגזירות קשות לטובה ולהכריח.

ובזה תובא דברי רש"י, והנה כ"ק מרן אמרו"ל וללה"ה בדרך משה בפרשתן (עשר ח) פ' אתם נצבים היום, רומז על מצות תקיעת שופר בראש השנה, כי איתא בווהר הקדוש (בא דף ר"ג) היום דא ראש השנה. ותקיעת שופר צריך להיות עומד כנפסק בשולחן

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ס"ג פרשת נצבים שנת תשס"ח לפ"ק
נתפרסם ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בנו, וזהו ביאור המסורה וירא את המקום מרחוק (בראשית כב ז), מרחוק ה' נראה לי (שעה"ג ב), כי העיד הכתוב וישא אברהם את עינו וירא את המקום, הוא הקב"ה שנקרא מקומו של עולם, מרחוק, שהריגו בעצמו כי אבד מדינותיו וקרבתו להשם יתעלה, ויגיד עליו רעו במסורה מרחוק ה' נראה לי, ר"ל דאין הכוונה על מקום העקידה, רק על השי"ת שנדמה לו מרחוק ואין קרוב אצלו בדעת ובהשגחת שלימות ובהבחה בדוקה ככתחילה, ובאמת כל זאת סיבב המסכת למען הגדיל כח הנסיון, עכ"ל.

אולם כ"ק מרן אמרו"ל וללה"ה העיר על זה בדרך משה (מאמר יודע תרועה טז) על מה זאת עשה השי"ת ככה לאברהם אבינו ליקח ממנו כל המדיניות שעבר עליהם כל ימי חייו, הלא הוא אברהם אשר עמל והתיגע ביגיעה גדולה כל ימי חייו, ובגודל מדינותו נתקדש בקדושה של מעלה כמלאך מיכאל משרת, והיה מן הנבון היה שישאר במדיניותו אשר עבר עליהם ובכחות הללו לילך לקיים ציווי הבורא לעקור את יצחק בנו. ותירץ שהיה בזה כוונה עמוקה, כי הקב"ה צופה ומביט עד סוף כל הדורות שייגע זמן כזה בעקבתא דמשיחא שיהיו בני ישראל בשפל המדיניות, אין דורש ואין מבקש, ואין אותנו יודע עד מה לכוין בתפלות ובמדינות כראוי וכנכון, ואיך התקבל עבודתו הנעשה באופן פשוט בלי מדיניות ובלי כוונות, ועל כן לקח הקב"ה מאברהם אבינו כל מדרגותיו, והיה בשעת העקידה כאדם פשוט, ובהו הכין ופעל לדורות העתידות מעשה אבות סימן לבנים לקבל התפלות והתקיעות אף בזמן שחאה כדעם באופן פשוט בלי כוונה נכונה, בלי כוונות ובלי מדיניות, כשם שנתקבלה עבודתו בשעת העקידה בכוונה פשוטה בלי שום מדיניות וכוונות עליונות, עכ"ל.

ובדבר זה ר' יונה לאמר גם על מעמד הנחבר קבלת התורה, שכתב א"ו וללה"ה בענין חיים ליישב קושית התוס' (שבת פח. ד"ה כפה) למה כפה הקב"ה את הרע על בני ישראל, הלא כבר אמרו נעשה ונשמע. אך ביאור הענין כי כדי להתגלות הנסיון מה שקבלנו התורה הזאת, על כן בעת ההוא בעמדינו תחת ההר לקח ממנו כל המדיניות אשר השגנו לפני הר סיני, ועל עת ההוא כפה עלינו הר כגיגית, ואף על פי שכבר אמרו נעשה ונשמע כאשר פסקה וזהוהו, לא כל העתים היו שורות, עכ"ל. והענין בזה כי הקב"ה קרא הדורות מראש ידע איך שיהיה מצבם של בני ישראל במשך הדורות שיפלו ח"ו למדרגה פחותה מאד, וידמו בנפשם ידעדות איש פשוט איש המוני אינו חשוב לפני הבורא, ולזה נקבע הקב"ה הר כגיגית, להוריד לדורות הבאים דגם אותו הדור שקבלו התורה היו במדרגה פחותה ובאופן כזה נצטוו על התרי"ג מצות.

והנה כתב א"ו וללה"ה בישמח משה (פ אמה) על הכתוב טוב לכם (שמות יז ט), לכל צרכיכם, והיינו לתועלתכם, עיי"ש. והכי איתא במדרש (תקיר פ"ט סי) יהודה ברבי נחמן פתח (תמל"ט דו) עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה, מאי טעם עלה אלהים בתרועה, ובשעה שישאל נטליך את שופריה ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם, והופך עליהם מרת הדין לרחמים, אימתי בחדש השביעי. וכל זה הוא סגולה מצות תקיעת שופר דאף שינשם גזירות קשות יכולים להפוך כל הקלות לברכה ולהמתקיים לטובה, תעיר ותריע להכרית כל מריע, אולם הני מילי הוא אם יודעים סודות תקיעת שופר וכוונותיה, שירדעים איך להתחיל ולהקטין או זוכים בכח תקיעת שופר לבטל ולהמתקין כל הגזירות קשות לטובה ולהכריח.

ובזה תובא דברי רש"י, והנה כ"ק מרן אמרו"ל וללה"ה בדרך משה בפרשתן (עשר ח) פ' אתם נצבים היום, רומז על מצות תקיעת שופר בראש השנה, כי איתא בווהר הקדוש (בא דף ר"ג) היום דא ראש השנה. ותקיעת שופר צריך להיות עומד כנפסק בשולחן

עורך (ארי"ה סימן תקפ"ה סי"א), וזהו אתם נצבים היום, כי בראש השנה צריך לקיים מצות היום בעמידה, עכ"ל. ולזה כאשר שמעו ישראל צ"ח תוכחות הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד"ל בכל אלו, רמז על מצות תקיעת שופר צריך להיות בעמידה, כי התאוננו דאלמלי היו יודעים עכ"פ מה לכוין במצות תקיעת שופר הרי סגולה המצוה הוא להמתיק כל התוכחות מקללה לברכה, אבל בדרות האחרונות אשר אין מי שיכול לכוין כל הכוונות הראויות מי יוכל לעמוד באלו לקיים מצות תקיעת שופר חתוקה, ושמא אין סגולה נשגבה לפעול פעולה הראויה, ולזה התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום, במצות תקיעת שופר בראש השנה, כדרך שנאמר בסני ויתיצבו בתחתית ההר, ורצה משה רבינו לחזק בזה את בני ישראל דאף אם יהיו בשפל המצב ידעו שהוא כדרך ויתיצבו בתחתית ההר, בשעת מתן תורה כאשר ניטל כל המדיניות מבני ישראל, עם כל זה לא יתיאשו עצמם כי גם מדינתו זו חשוב מאד לפני השי"ת, ובהו יתחזקו בני ישראל ביום ראש השנה דאף אם אינם יודעים לכוין כוונת הראויות, עם כל זה יזכו לפעול פעולה לטובה.

ובפרסום עלינו ימים הנוראים, אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם, ביום ראש השנה כל אחד מישראל עומד לפני דין ומשפט, ראשיכם שבטיכם וזקניכם ושוטריכם כל איש ישראל, בראש השנה יתכבדו וביום צום כיפור יתחמקו, מי לא נפקד כהיום הזה, כל אחד אחוזו אימה ופחדו כאשר הוא משיב אל לבו שצריך לעמוד בדין לפני הקב"ה עצם כבודו יתבדד על כל דיבור ועל כל מעשה ומחשבה, השי"ת הוא חוקר לב יודע מחשבות, לגולה עמוקות בדין, והקב"ה רואה כל מנועת קלה וכל מחשבה קלה, ומכל שכן שהוא יודע ורואה כל המעשים, ועל הכל צריכים ליתן דין וחשבון לפני השי"ת, ולזה תוקעים בשופר כמבואר ברמב"ם (הלכות תשובה פ"ג ה"ד) שהוא כדי להתעורר לתשובה ויתקנו מה שחטאו.

וכמו כן תוקעים בשופר כדי להכרית כל מרעין בישין מבני ישראל, לבבות בני ישראל נשברים, וכל אחד בא בסל מלא בקשות לפני השי"ת ומצפים להוושע בדבר ישועה ורחמים, כל אחד עינו צופיות למרום ליום ראש השנה שמצות תקיעת שופר יעזור רחמים על בני ישראל ויפעול פעולה האהיה, להפך כל הגזירות קשות לטובה ולברכה, בני ישראל זקוקים להוושע בכל מילי דמיטב, זקוקים להוושע בבני, ראש השנה הוא זמן פקידה, בני ישראל זקוקים להוושע בפרנסה, וזקוקים להוושע בפרופות, ישנם כמה לבבות נשברות המצפים לישועה על כמה ענינים, ומצפים שמצות תקיעת שופר ישבר כל הדינים השורה על בני ישראל, והקב"ה יהיה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, אבל אין אתנו יודע עד מה מה שצריכים לכוין ולכן הפחד גדול ביותר, ואלמלי היינו זוכים לעשות הכנה הראויה בחודש אלול שהוא מיוחד לתשובה, והיינו נגשים ליום הקדוש ראש השנה כרבעי אז בודאי שיהיו זוכים לפעול הרבה, אבל בעוה"ר עבר עלינו חודש אלול ועוד מעט יהיה ראש השנה, מביטים אנתנו על נפשנו כדלים וכרעים דפקנו ולתין, הי תורה והי מצות דמגנו עלן, ולכן אנו פחדים, וחללים ורועדים מיום בואך.

אולם אתם נצבים היום, כדרך ויתיצבו בתחתית ההר, וממתן תורה אנו רואים כמה נשברות עבודת בני ישראל אף שהוא במדרגה פחותה, ובכן בזה אנו באים לבקש מאת השי"ת שנוכה ביום ראש השנה הבא לקראתנו לשלום שמצות תקיעת שופר יפעול בשמי מעל שיהיה תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה, ויהיה סוף וקץ לכל צרותינו תחלה וראש לפדיון נפשינו, שנוכה לפדיון נפשנו שהוא בשבי ומאסר היצר, ונוכה לכבס את נשמתנו מכמת העונות.

והבוחר כתב (ארי"ה סימן תקפ"ה סי"א) נהוגין לספר ולכבס בערב ראש השנה, והרמז בזה שמלבד שצריכים לכבס הבגדים, צריכים גם לכבס הנשמה לניכס ביום ראש השנה מוכן ומטוהר באופן נהירין, שלא יהיו ח"ו מלוכלך בחטאים עוונות ופשעים, אלא יהיה גוף נקי ונשמה נקיה מן העבירות, ועל ידי זה יזכו לפעול פעולה טובה ומבורכת לכלל ישראל, למלא ה' כל משאלות לבנו לטובה, צרכי עמך ישראל מרובים, ורק השי"ת יודע בכל אחד מישראל מה שחסר לו ועגמ"ל הפרטי.

והשי"ת יעזור יום תרועה יהיה לכם, שנושוע כולנו בישועה כללית וישועה פרטית כל אחד מה שצריך, ונושוע כולנו בכל מילי דמיטב ישועות ופרופות בכל ענינים בני חיי ומוזני ורויחי, והשי"ת יעזור שנוכה לשתת אורה שנת ברכה שנת גאולה וישועה, ונוכה לישועה שלימה אשר בני ישראל מצפים עליה זה קרוב אלפים שנה, ונוכה להתרוממות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

צטצילי בלכב

בירוירי הלכות, נערך ונסדר ע"י מערכת "בית וועד הלכמים" שע"י מבצר הכוללים קרית יואל - והיו למראה עיניו של הגה"צ דומ"ץ קרית יואל שליט"א
הלערות והארות: 845 662 4936 או ע"י הפעקס: 845 781 7213

דיני לולב המצויות והשכיחות

הקדמה: דיני לולב מרובים, ולא כתבנו כאן כל הדינים, אלא מה שמצוי הרבה, ואפילו בהדינים שכתבנו, יתכן שנשמט איזה דין בפרטי הדברים, וע"כ אין לפסוק למעשה מדינים אלו בלי הוראה מת"ח.

כתבנו ארבע הלכות המצויות ואילו הם

- דין נחלקה העלה האמצעית (מאות א' עד אות ט') 2) דין לולב שהעלים נכפפו בראשיהם (קנאפ) (אות ט' ו')
- דין לולב שמתעקם (אות י"א ו"ב) 4) דין לולב שנתייבש בראשה (אות י"ג)

דין נחלקה עלה האמצעית

א) דרך גדילת העליון שבלולב כך הוא, גדילים שנים שנים זה לעומת זה משני צידי השדרה, וכל עלה ועלה כפול לשנים, והוא דבוק מאחוריו ("אחוריו") הוא הצד שפונה אל האדם כשאוחז הלולב (בידו) ופתחו מלפניו, ועל ראש השדרה גדל ג"כ עלה הכפול ודבוק מאחוריו ופתחו מלפניו והוא נקרא תיומת ורוב הלולבים מסתתרים השדרה בעלה אהר היצא למעלה, ויש מיעוט לולבים שהשדרה מסתתרת בשתי עלים אמצעיים שכל אחד מהם כפול לשנים ואי יש לשני העליון דין תיומת שיתאר להל"ן

ב) לכתחלה ומוצוה מן המובחר שיקח לולב שהתיומת (שהוא העלה הכפולה הדבוקה מאחוריו) יהי מחובר כולו זה לזה ולא יהי נחלק כלל אפילו משהו¹ [וכן לולב שמסתתרים בשני עלים, שכל אחד משני עליון לא יהי נסדק כלל אלא יהי כפילות העלה מחובר לגמרי]²

ג) ויזכור שמחובר לגמרי הרי זה מהודר אע"פ שמונה קצת מוך בתוך הכפל (ולולא המוך היה נסדק) אפ"ה מהודר כיון שלמעשה אינו נסדק כלל³

ד) אם יש לו לולב שהמוך מונח על פני הלולב ולא נפל עדיין, יש הידור שלא יסירנו מהעלים האמצעים אלא ישאר שם המוך כדי שהעלה האמצעי יהי מדובק ע"י להעלה היותר גבוה שמסוך לו⁴ [ובפרט בלולב המסתתרים בשתי עלים, יש הידור שישאר המוך, שע"י יהיו מודבקים זה עם זה]⁵ ומ"מ זהו רק הידור שאף אם הסירו, הלולב כשר לכתחלה⁶

ה) אבל משהו עלים של הלולב יסיר המוך כדי שיוכל לנענע ולקשקש העלים⁷

ו) מעיקר הדיון כשהלולב אף כשהתיומת נסדק קצת במקום שהעלה כפול, אם לא נחלק רוב העלה⁸

ז) הא דאמרין שמעיקר הדיון כשר, היינו כששני צידי הסדק עומדים מסובכים זה לזה, אבל אם נתרחקו הסדקין זה מזה, או פסול אף כשנסדק רק משהו⁹ ויש הסוברים דפסול זה הוא דוקא כששני צידי הסדק נתרחקו הרבה זה מזה, אבל אם לא נתרחקו הרבה זה מזה אף אם רואין חלל במקום הסדק כשאוחזין הלולב באייר, כשר¹⁰, ולמעשה מי שיש לו לולב כזה ישאל שאלת הכם (ח) פסול זה אינו אלא בשני ימים ראשונים של יו"ט סוכות, אבל בחולו של מועד כשר אפילו לכתחלה¹¹

דין לולב שהעלים נכפפו בראשיהם (קנאפ)

ט) אם רוב העלים כפופים בראשיהם כאנמון שראשו כפוף ושוחו למטה פסול¹², ואין להכשירו אלא בשעת ההדק שאי אפשר למוצו לולב אחר¹³ [אבל כשאנו כפוף ושוחו למטה, אלא שראש העלה מתעקם קצת, לא נקרא כפוף, ובשר]¹⁴

י) אבל כשרוב עלים אינם כפופים, והעלה האמצעי כפוף ושוחו למטה בראשו (הנקרא קנאפ) כתב בשו"ע דכשר¹⁵, ויש המהדרין ליקח דוקא לולב שאינו נכפף¹⁶, אבל מנהג העולם כמ"ש בשו"ע דכשר¹⁷ [הרא"ש כתב אהב אני יותר לצאת בו לפי שאין העליון נחלקין ותמויות קיימת]¹⁸

דין לולב עקום

יא) אם הלולב מתעקם הרבה ונראה כצורת מגל, אם מתעקם לאחוריו [דהיינו כשאוחז הלולב יהי הראש פונה אליו] כשר, אבל אם מתעקם לפניו או לצדדיו פסול¹⁹

יב) אבל אם אינו עקום הרבה, ואינו נראה כצורת מגל, או כשר אף כשמתעקם לפניו או לצדדים²⁰

דין לולב שנתייבשה בראשה

יג) לולב היבש פסול, אבל אם כל הלולב ירוק, ורק ראש עלה התיומת נתלבן בראשו [ואינו נופל כשממשמשו וממעיין אותו] כשר, דזה לא הוי בכלל לולב היבש²¹, ובפרט מה שמצוי שראש העליון משתנה מראיתו מחמת שהחמה שורפתו, שהוא כשר ומהודר²²

ק סעיף זה מולקט מלשונות הפוסקים (ופי' מלשון הלבוש סעיף ג' ולשון התבוא סעיף ט"ו)
ב רמ"א (סי' תמ"ה סעיף ג') ואף שכתב הט"ו (סק"ד) דער טפח אין בזה הידור עיי"ש, מ"מ רוב האחרונים לא נקטו כותי, אלא שכונת הרמ"א שלא יהי נסדק משהו כלל, (עי' ביכורי עקב סק"א שהביא ראי' מרבי תתודי' ומלשון הרמ"א לא נטו, וי"פ חו"א - נשמת אדם קמ"ט סק"ב - וכן הש"א שפסק דבר ט"ו, ומ"ב סק"י פסק רביות טוב ניק לולב אחר)
ג שער תשובה (סק"ח) בשם הב"ח ור"א, ומשנ"ב (סק"ז - ת"ש סה"ש)
ד באה"ט (סי' תרמ"ח סק"ה) שכתב בשם הבית יעקב להכשיר אחריו שנפלה העוקן ומחברו ע"י מוט, ובשער תשובה (סק"ט) מביא מהשבות יעקב שחלק עליו, שכל שאינו מחובר בו בתולדות חיבורו ע"י דבר אחר לאו שמי חיבור, ע"ש, א"כ מוך זה שהוא מחובר בו בתולדותו לכריז הוי חיבור, וכן יוצא מרבי הט"ו (סק"ד) שהמוך הוי חלק מגוף הלולב (עי' דעת המהר"ם שאם פלגו שנתחבב העליון חלקו אל פסול אלא שבענין זה לא נקטין כן, בחולון, אר"י שדולין יהי מחוברין זה לזה) [עי' מ"ש המאמר מרדכי (סק"ד) בענין המוך, ומסתבר שאף לפי דבריו אין שום חסרון במוך שמונה בתוך הכפל של העליון]
ה ביכורי עקב (סק"ט) לחוש לדעת הגאונים אליב דר"ט, שפוסלים כה"ג שנפל המוך מחברו עלה האמצעי להעלה היותר גבוה הסמוך לו
ו הגה"ש הביכורי עקב שם כתב דלכתחלה לא יקח לולב המסתתרים בשתי עלים שנפל המוך, (כדי לחזק דעת הגאונים אליב דבי וב"ל) אולם לא כתבנו לחוש לזה כ"כ אלא להידור, משום שהשו"ע גוי"כ לא הזכירו חומרו זו [וכמו שכתב הביכורי עקב עצמו בסק"י, וכן התניא ומ"ב לא זכרוהו, ובפרט שכתב החתם סופר (הדורש לפי סתם ח"ך ל"א ע"ב ד"ה נקטם - חבא בחיים וברכה אות ס"ו) בשם הכפת המרמ"ם דגאונים לא פסלו, אלא אם הלולב נברא בלא מוך, אבל הלולבים הגדילים עם המוך, ונעפלים אח"כ, כשר אף להגאונים, והחת"ס הסכים לזה ומסיים "ולפי זה לולב שיש לו שני עלים אמצעיים ושניהם כפופים, הוא כשר ורשור ואריך" עכ"ל
ז ביכורי עקב (סק"א) חובא בחיים וברכה (סי' קל"ה)
ח רמ"א (סק"ג) וי"מ רוב עלה הוא עפ"י דברי הב"ח ורש"י ופמ"ג שהובאו בביכורי עקב (סק"ו) ומשנ"ב (סק"ט) בה"ש ר"א, והגה"ש הביכורי עקב שם כתב להכשיר עד שנסדק כולו, כתב החיים וברכה (סי' קמ"ב) שבשעה"ד ואין לו לולב אחר יש לסמוך על הביכורי עקב, אבל בלא"ה לא עיי"ש
ט ע"י חיים וברכה (סי' קמ"ב) שמלקט מרובה אחרונים שאם הוא כהימנע פסול אפילו במשהו (ובכללם חו"א ופי' הלבוש שיהי) ושכן מפורש להדיא בדברי הריטב"א (המכוננת לרשב"א) המובא בגר"א בסוף סימן תרמ"ה, ע"ש, וכ"כ המשנ"ב (מה"ל ד"ה נסדק) ולשון הפמ"ג (סי' קמ"ב) וצ"ע כי שכיח הרבה, כן, רש"י ליהרר בה עכ"ל, וכן בלבושי שרר סוף הסימן, כתב שצריך להשגיח על זה והעולם אין מדרקקין בזה עיי"ש
י כ"כ המהר"ם'ם בדרת תורה, וחובא בחיים וברכה (מה"ל סי' קמ"ב) וסיים בצ"ע (וגם בדר"ט עצמו שם נראה שאינו ברוך בזה, שכתב שאף אם נחמיר בזה נראה להכשירו ע"י דבק וכו')
יא מג"א (סי' תמ"ה סק"ד) ותניא (ת"מ סוף סוף י"ט) ומשנ"ב (סי' תמ"ה סק"ד) וי"מ בספר חיים וברכה (סי' קמ"ב) בשם המהר"ם'ם ע"ש, ומה שכתבנו שני ימים ראשונים הוא כמ"ש בשו"ע (סי' תמ"ה סוף סוף ה') שכל הדברים הפוסלים ביום הראשון, אין מברכין עליו ביום השני משום ספקא דיומא עיי"ש
יב מג"א (סי' תמ"ה סק"ד) בשם הלבוש, והלשון "ראשו כפוף ושוחו למטה" הוא לשון רש"י (מה"ל ל"א ע"ב ד"ה ספק) ומובא בתניא (סק"ב)
יג שא"ש לסמוך על הט"ו (סק"ד) שמכשיר, וי"פ התבוא (סק"ד) ומשנ"ב (סק"ד) להקל כט"ו בשעה"ד
יד ומבואר לעיל מלשון רש"י ותיא, וכן המ"ב (סק"ה) כתב כאנמון, וצ"ע בביכורי עקב (סק"ד) בשם הפת המרמ"ם ששקום וכפוף הם שים, אלא שעקום הוא על כל אורך הלולב, וכפוף הוא בראש העלים, ע"ש וכן מבואר בדברי הלבוש (סק"ה ח"ט) והתניא (סק"ד ח"ט), וכשם שעקום קצת לא מקרי עקום, וכמו שביאר להלן, כן כפוף קצת לא מקרי כפוף
טו בס' תרמ"ה ס"ט
טז ע"י שו"ע (סי' תמ"ה) בשם הב"ח ור"א שמתחייב בזה לדעת הר"ן שסובר דלולב הכפוף בעלה האמצעי פסול, וכ"כ היעב"ץ, ע"ש בשע"ת, וחובא גם בחיים וברכה (סי' קמ"ב)
טז מג"א (סי' תמ"ה סק"ד)
יז חובא בגמ"א (סק"ד)
יח שר"ע (סק"ד ח)
יט הבי"ח כתב ד"ל יומשעו לי דנקט דומה למגל ללמד שאע"פ שהוא עקום קצת לא מיפסל עד שיהא עקום לגמרי דומה למגל, וכ"כ מרבי הרמב"ם שכתב שהוא כגב כעל החטוטרת" עכ"ל הבי"ח, וחובא להלכה בדרת תורה ובחיים וברכה (סי' ת"ש)
כ הנה"ב (סי' קמ"ב) מביא מרבי הפמ"ג שאם נתייבש העלה העליונה התייבא פסול הראב"ד ע"ש, אמנם הראב"ד מירר דוקא כשנתייבש רוב העליון, ברובן, וכמו שמבאר באורך בחו"א (סי' קמ"ה סק"א) וא"כ ברבי הפוסקים לא נזכר כלל דין נתייבש ראש העליון אלא שברשב"א (ובחסד להרשב"א) כתב שאם יבש ראש התיומת לגמרי תושקע לו כאלו נקטם, וביאר שם החו"א דהיינו יותר מסתם יבש (שהוא מראה לבן) אלא כונת הריטב"א שנופל במיעוץ מעט שכן נראה מדרקוק לשנו"י עיניו לגמרי, ואפילו הוא אינו פסול מן הדיון אלא שהוא התנהגה טובה לירא מנוה, עמ"ד החו"א, וע"י בחיים וברכה (סי' קמ"ב) שמביא דברי הריטב"א וכתב ע"י שאף שמסתתרת הפוסקים לא נראה לפסול זה, מ"מ לכתחלה נכון להדר לחוש לזה עיי"ש [ולפי מ"ש"ל מירר כשיש מאור לולב בסתם מראה לבן]
כא חזון איש (סי' קמ"ה סוף סוף ק"א)